

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Imię i nazwisko: Anna Skalba

Tytuł: “The processing of *present perfect* in French-English and Polish-English bilinguals: Behavioural, eye-tracking, and electrophysiological evidence”

Tłumaczenie: “Przetwarzanie czasu *present perfect* u francusko-angielskich i polsko-angielskich osób dwujęzycznych: Dowody behawioralne, okulograficzne i elektrofizjologiczne”

Streszczenie:

Niniejsza rozprawa doktorska dotyczy przetwarzania czasu u rodzimych (L1) użytkowników języka francuskiego i polskiego, którzy osiągnęli wysoki poziom biegłości w języku angielskim jako języku drugim (L2). Koncentruje się ona w szczególności na czasie *present perfect*, którego koncept nie istnieje w językach francuskim i polskim. Pomimo iż żaden z tych języków nie dokonuje rozróżnienia między czasami *present perfect* i *past simple*, domyślny czas przeszły w języku francuskim, *passé composé*, odpowiada tylko formalnie czasowi *present perfect*, podczas gdy w języku polskim w ogóle nie istnieje jego odpowiednik. Dlatego pierwsze pytanie, na które próbowałam odpowiedzieć w mojej rozprawie, dotyczyło możliwości utworzenia przez osoby francusko-angielskie wspólnej reprezentacji umysłowej tych formalnie równoważnych konstrukcji, pomimo znacznych różnic w użyciu. Ponadto chciałam ustalić, czy osoby francusko-angielskie i polsko-angielskie wykazują wrażliwość na niepoprawne użycie *present perfect* podobną do wrażliwości rodzimych użytkowników języka angielskiego, biorąc pod uwagę biegłość w L2, która może modulować wpływ L1.

Aby odpowiedzieć na te pytania, wykorzystałam trzy metody psycholingwistyczne i neurolingwistyczne. Pierwszą z nich było międzyjęzykowe torowanie składniowe, które zakłada, że ekspozycja na konstrukcję w jednym języku wpływa na przetwarzanie równoważnej konstrukcji w innym języku. W przeciwieństwie do postawionej hipotezy, osoby francusko-angielskie nie wykazały żadnych efektów torowania między *passé composé* a *present perfect*. W zadaniu tłumaczeniowym z L1 na L2 wybierały one *past simple* zamiast *present perfect*, aby przetłumaczyć francuskie zdania w *passé composé*. W zadaniu polegającym na tworzeniu zdań, uczestnikom najpierw zostało przedstawione zdanie torujące w języku francuskim w *passé composé* lub *passé simple* (formalnie odpowiadającym *past simple*), po czym zostali poproszeni o utworzenie innego zdania w języku angielskim na podstawie dwóch słów kluczowych. Uczestnicy ponownie mieli tendencję do tworzenia zdań w *past simple*, niezależnie od zdania torującego. Warto zauważyć, że efektów torowania nie zaobserwowano również w zadaniu wewnątrzjęzykowym przeprowadzonym z rodzimymi użytkownikami języka angielskiego. Dlatego zastosowałam bardziej wrażliwe metody,

mianowicie okulografię i potencjały wywołane (ERP), które pozwoliły mi uchwycić subtelne różnice między przetwarzaniem czasu w L1 i L2.

Badanie okulograficzne zawierało zdania z błędnym użyciem czasu, aby wskazać podobieństwa i różnice w przetwarzaniu *present perfect* u osób francusko-angielskich i polsko-angielskich, w porównaniu z rodzimymi użytkownikami języka angielskiego. Uczestnicy czytali w celu zrozumienia zdania w *present perfect*, które były albo gramatyczne (rozpoczynające się od przysłówka czasu zazwyczaj używanego z *present perfect*, np. *recently* ‘niedawno’), albo niegramatyczne (rozpoczynające się od przysłówka czasu prowadzącego do błędnego użycia *present perfect*, np. *last year* ‘w zeszłym roku’). Podczas gdy zarówno rodzimi użytkownicy języka angielskiego jak i osoby polsko-angielskie zwalniały podczas czytania błędnych zdań, osoby francusko-angielskie miały podobne czasy czytania niezależnie od poprawności gramatycznej. Brak wrażliwości na błędy może być związany z tym, że dosłowne tłumaczenia wszystkich zdań na język francuski byłyby gramatycznie poprawne. Z kolei podobieństwo wyników osób polsko-angielskich do rodzimych użytkowników języka angielskiego można przypisać bardzo wysokiej biegłości w L2 i rozległej wiedzy metajęzykowej. Jednakże, wciąż pozostawało niejasne, czy są one również wrażliwe na błędne zastosowania konstrukcji nieobecnej w ich L1 na poziomie elektrofizjologicznym. Dlatego też wykorzystałam ERP, które charakteryzują się znacznie wyższą rozdzielczością czasową niż okulografia, aby zbadać, w jaki sposób mózg przetwarza informacje w czasie rzeczywistym.

Badanie ERP miało na celu udzielenie odpowiedzi na to pytanie, rejestrując aktywność mózgu osób polsko-angielskich i walijsko-angielskich jako grupy kontrolnej, rozróżniającej *present perfect* od *past simple* w obu swoich językach. Uczestnikom przedstawiono te same rodzaje błędnych zdań, co w badaniu okulograficznym, ale tym razem poproszono ich o ocenę akceptowalności zdań. Podczas gdy osoby walijsko-angielskie wykazały istotne modulacje amplitud ERP w oknie czasowym N400 związanym z naruszeniami semantycznymi (w tym przypadku niezgodność między przysłówkiem czasu a czasem gramatycznym), osoby polsko-angielskie nie wykazały istotnych różnic między zdaniami zawierającymi poprawne i niepoprawne użycie czasu. Można więc argumentować, że przetwarzanie w L2 nie jest w pełni zbliżone do przetwarzania u rodzimych użytkowników języka dla konstrukcji nieobecnych w L1, nawet pomimo bardzo wysokiego poziomu biegłości w L2.

Podsumowując, badania przeprowadzone na potrzeby niniejszej rozprawy doktorskiej dostarczyły dowodów na to, że podobieństwo między L1 a L2 oraz biegłość w L2 odgrywają ważną rolę w przetwarzaniu czasu w L2. Takie wyniki są zgodne z wcześniejszymi badaniami psycho- i neurolingwistycznymi, które dotyczyły głównie przetwarzaniu innych konstrukcji u osób dwujęzycznych, jak również rozszerzają te wyniki na czas gramatyczny.